

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ДО
КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ (на матеріалах Західного регіону України)

У статті доведено, що глибоке пізнання рідного краю неможливе без функціонування мережі місцевих музеїв, зокрема у закладах освіти конкретного регіону, а вирішення виховних завдань передбачає необхідність неухильного покращення підготовки вчителів до організації навчально-виховної роботи засобами краєзнавства.

Ключові слова: краєзнавство, заклади освіти, педагогічне краєзнавство, підготовка вчителів, музеї, досвід.

В статье доказано, что глубокое познание родного края невозможно без функционирования сети местных музеев, в частности в образовательных учреждениях конкретного региона, а решение воспитательных заданий предусматривает необходимость неуклонного улучшения подготовки учителей к организации учебно-воспитательной работы средствами краеведения.

Ключевые слова: краеведение, образовательные учреждения, педагогическое краеведение, подготовка учителей, музеи, опыт.

It is well-proven in the article, that deep cognition of native edge is impossible without functioning of network of local museums, in particular in establishments of formation of concrete region, and the decision of educator tasks envisages the necessity of steady improvement of preparation of teachers to organization of educational-educator work facilities of study of a particular region.

Keywords: study of a particular region, establishments of education, pedagogical study of a particular region, preparation of teachers, museums, experience.

Сучасна освітня ситуація відкриває перед українськими громадянами великі можливості в самореалізації й свободі вибору щодо отримання освіти. Проте механічний перенос прогресивних педагогічних систем, створених на базі освітніх цінностей інших народів, може справити і негативний вплив, зокрема у збереженні національних традицій свого народу, національних традицій виховання. І саме розвиток краєзнавства, на нашу думку, може бути одним із дієвих важелів національного, громадянського, патріотичного виховання.

Метою статті є краєзнавча діяльність, що надає конкретній місцевості певного історизму, відкриває в її минулому щось зовсім нове, особливо ціннісне; нове її сприйняття через історичні події, які тут вирували, які битви тут розгорталися, чії долі тут вирішувалися. Таке знання наповнюється високим духовним змістом, носієм якого є вчитель.

Залучення дітей до активної діяльності засобами краєзнавства формує почуття любові до рідного краю, природи, що оточує, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу. Однак провідним чинником розв'язання складних завдань освіти і виховання є особистість учителя.

Важливе місце краєзнавчій діяльності в навчально-виховному процесі школи надавали Я. Коменський, С. Шацький, П. Блонський та ін. У сучасних умовах технологією впровадження в процес школи краєзнавства й національної історико-культурної спадщини дослідили М. Косило, М. Костриця, М. Крачило, В. Обозний, Ю. Руденко, М. Стельмахович, В. Струманський та ін. Теоретичні основи краєзнавства у своїх працях розглядали А. Баркова, А. Вагіна, Н. Мілонова, І. Прус, А. Разгона тощо.

Предметом спеціальних досліджень українських педагогів стали окремі аспекти краєзнавства Західного регіону України (В. Керецман, Н. Рудницька, Я. Треф'як та ін.).

Залежно від напрямів краєзнавчих досліджень розрізняють краєзнавство шкільне, історичне, педагогічне, географічне, літературне, економічне, природниче, культурологічне, художнє, музичне тощо. Кожна із цих частин – відносно самостійна наукова дисципліна, і водночас кожна з них є галуззю певної науки (історичне краєзнавство – галузь історії, географічне – галузь географії, музичне – галузь музики...). Відповідно, педагогічне краєзнавство – галузь педагогіки. Тому питання педагогічного краєзнавства повинні увійти до програми вивчення курсу з педагогіки. З цією метою необхідно посилити краєзнавчу спрямованість викладення педагогічних дисциплін, а також ввести у ВНЗ навчальний курс з основ педагогічного краєзнавства.

«Практичне значення, – писав П. Іванов, – тієї галузі педагогічного краєзнавства, яку, за нашим переконанням, треба почати розробляти і впроваджувати в педагогічну практику і науково-методичну роботу педагогічних кафедр, величезне. Це можна сказати, професійна, специфічна педагогічна галузь краєзнавства» [2, с. 5]. В. Матяш вважає, що педагогічне краєзнавство «Це наука про закономірності навчання та виховання молодого покоління на базі використання місцевого педагогічного матеріалу, передового педагогічного досвіду вчительських, адміністративно-керівних кадрів» [3, с. 50]. Окремі дослідники вважають, що це частина краєзнавства, яка вивчає досвід школи, вчительських кадрів та виховання школярів у навчальний та позанавчальний час [1]. Інші переконані, що це сукупність заходів в освітньому процесі школи, спрямованих на прилучення учнів до педагогічної спадщини краю [5, с. 33].

Отже в основу обґрунтування сутності феномену педагогічного краєзнавства повинні бути покладені філософські ідеї: про розвиток педагогічного краєзнавства як сукупності освітніх і духовних цінностей,

накопичених у даному районі в процесі історичного розвитку; про конкретно-історичну своєрідність краю в межах певного періоду, етнічних і національних особливостей; про багатство і різноманітність компонентів педагогічної культури даного регіону.

До цінностей педагогічного краєзнавства Н. Побірченко відносить особливості розвитку освіти даної місцевості, народні виховні традиції, фольклор як засіб виховання, діяльність місцевих педагогів-просвітителів, передовий педагогічний досвід (авторські школи, діяльність окремих педагогів-новаторів), а також ідеали, принципи, засоби виховання, характерні для педагогіки краю, наукові концепції, ідеї відомих педагогів цього регіону тощо [4].

Тому музеї як матеріалізована пам'ять народу відіграють виняткову роль у формуванні громадянської свідомості, вихованні високих особистих якостей учнівської молоді, розширенні знань з історії та культури. Активізацією музеїв, утворення музеїв етнографії, побуту, архітектури відзначився період 60-х років ХХ століття. Значною мірою цьому сприяли спеціальні рішення органів тодішньої влади. У 1977 р. вперше розробляють "Положення про шкільний музей" і встановлюють вимоги до цих музеїв, форми і методи їхньої роботи. Експозиції музеїв набувають певних спільних рис, спеціалізації за окремими галузями, видами науки, мистецтв, культури. Так з'являються краєзнавчі, історичні, військово-історичні, етнографічні, літературні, художні, мистецькі, природничі, архітектурні, технічні, меморіальні, історії освіти та навчальних закладів.

За даними останнього огляду роботи та паспортизації музеїв (2011 рік) у навчальних закладах Івано-Франківської області працює 98 музеїв (найбільше у Городенківському, Косівському, Коломийському, Галицькому районах, у містах Калуш та Івано-Франківськ). З них 21 історичного профілю, 2 військово-історичних, 7 історії освіти, 35 краєзнавчих, 3 літературні, 6 меморіальних, 24 етнографічні. У тісній співпраці з установами науки, культури, громадськими організаціями музеї при навчальних закладах

продовжують роботу з удосконалення експозицій на основі об'єктивності та історичної правди.

Виокремивши підходи структурування педагогічного краєзнавства, Н. Побірченко виділяє такі компоненти педагогічного краєзнавства: історико-педагогічний; регіональний; етнографічний; школознавчий; дидактичний; професійний (професійній підготовці майбутніх вчителів) [4].

Сьогодні як ніколи, підвищуються вимоги до вчителя-носія як загальнолюдських цінностей і культури так і традицій окремого регіону. Краєзнавча підготовка майбутнього вчителя впливає на становлення вчителя як особистості, його соціалізацію і професійну діяльність. Це обумовлює необхідність включення студентів з перших днів навчання до системи стосунків, що постійно вдосконалюються, розширюються і не тільки розкривають специфіку педагогічної праці, а й поглиблюють історико-педагогічні, краєзнавчі знання, уміння і навички.

У процесі навчання студентів педагогічне краєзнавство виконує такі функції: виховну, освітню, розвивальну, організаційну, мотиваційну, практично-орієнтовану, теоретико-методологічну. Адже, саме вивчення основ історико-педагогічного краєзнавства сприяє вихованню таких якостей як громадянськість, патріотизм, любов до рідного краю; формується творчий підхід до вивчення і використання місцевого історико-педагогічного досвіду, а також індивідуальний стиль діяльності, спрямованість на професію вчителя, повага до педагогічної діяльності, розвиваються комунікативні уміння (слухати, вести діалог, бесіду, ставити питання, встановлювати особисті контакти тощо), педагогічний такт (на прикладі знайомства з діяльністю кращих учителів краю).

Таким чином, професійна готовність до краєзнавчої роботи – це інтегральна властивість особистості педагога, основними структурними компонентами якої є мотиваційно-ціннісні установки вчителя на реалізацію функцій краєзнавства як засобу зв'язку виховання з життям, сукупність професійно значущих знань та вмінь.

Література

1. Абашева К.М., Марьин А.М. Роль педагогического краеведения в профессиональной подготовке учителя / К.М.Абашева, А.М.Марьин. – Алма-Ата: Мектеп, 1986. – С. 17.
2. Иванов П.В. Педагогические основы школьного краеведения / П.В.Иванов. – Петрозаводск, 1966. – 106 с.
3. Матяш В.В. Педагогічне краєзнавство у підготовці майбутніх учителів початкових класів до гуманізації навчання: Дис. ... к.п.н. / Матяш В.В. – Тернопіль, 1999. – 177 с.
4. Побірченко Н. Педагогічне краєзнавство: теоретико-методологічний аспект // <http://intellect-invest.org.ua/rus>.
5. Терехина О.В. Педагогическое краеведение как средство воспитания интереса к учительскому труду старшеклассников: Дис. ... к.п.н. / О.В.Терехина. – Шадринск, 2002. – 171 с.